ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΙ

Ο ΚΟΥΣΟΥΛΑΚΟΣ

Τὸ σπιθοβόλημα ἑνὸς πνεύματος. Ὁ «Πελαργὸς» τοῦ σατυρικοῦ «Ἄστεως». Ἡ δημοσιογραφική του σταδιοδρομία. Ἡ φιλία του μὲ τὸν Σουρῆ. Μερικὰ ἀπὸ τὰ σπαρταριστά του ἀνέκδοτα. Πῶς ἔβγῆκε τὸ «Σκρίπ». Τὸ σαλόνι τοῦ Σουρῆ καὶ ὁ Εὐάγγελος Κουσουλάκος. Ὁ συντάκτης τοῦ «Σκρίπ» στὸ Κακουργιοδικεῖο. Τί εἶπε γι' αὐτὸν ὁ Γεώργιος Α'. Τὸ κύκνειο ἄσμα τοῦ Κουσουλάκου.

ΝΑ ἀπὸ τὰ εὐφυέστερα πνεύματα τῆς περασμένης δημοσιογραφικῆς γενεᾶς ὑπῆρξε καὶ ὁ μακαρίτης Εὐάγγελος Κουσουλάκος. Πνεῦμα ἀληθινὰ Ἀττικό, δροσερό, ποὺ ἀκόμη σπιθοβολεῖ στ' ἀθάνατα ἀνέκδοτα, ποὺ διηγοῦνται οἱ παλαιοὶ Ἀθηναῖοι συντάκται.

Ὁ Εὐάγγελος Κουσουλάκος ἐθεωρεῖτο Μανιάτης. Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶνε ὅτι ἐγεννήθη στὰς Καλάμας, τὸ 1861, ἀπὸ γονεῖς Λάκωνας. Ἀπὸ μικρὸς ἦρθε στὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐσπούδασε, κι' ἐπῆρε δίπλωμα Νομικῆς, γιὰ νὰ....μὴ τὸ χρησιμοποιήσῃ ποτέ. «Ὁ ἔντυπος χάρτης» — ὅπως ἔλεγε ὁ ἴδιος — **τὸν ἐτραβοῦσε σὰν μαγνήτης**, καὶ ἄρχισε τὸ δημοσιογραφικό του στάδιο ὡς συντάκτης τοῦ «Ἀσμοδαίου» καὶ κατόπιν τοῦ σατυρικοῦ «Ἄστεως». Ἐδημοσίευε, μὲ τὸ ψευδώνυμο «Πελαργός», ἐξυπνα ποιήματα, σάτυρες, ἐπιγράμματα, γιὰ τὰ πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς. Ἔγραφε ὅμως καὶ εὔθυμους παραγράφους, μὲ τὸν γενικὸ τίτλο : «**Ἀναψυκτικά**». Σταχυολογοῦμε μερικά :

«Ὁ κ. Χαρίλαος Τρικούπης, μεταβὰς εἰς τὸ Χημεῖον, παρέμεινεν ἐπὶ δίωρον. Κυρίως, ἐνώπιόν του, ἐγένετο ἡ ἀνάλυσις τῶν λόγων τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἀντιπολιτεύσεως κ. Θ. Δηλιγιάννη, οἱ ὁποῖοι εὑρέθησαν ὅτι περιεῖχον ἄζωτον καὶ...καθόλου ἅλας».

* * *

Ἰδοὺ καὶ ἕνα τετράστιχό του, μὲ τὸν τίτλο «**Θαῦμα**» :

Αὐτοκτονοῦμε, σκοτωνόμεθα, πεθαίνουμε,
καὶ ἡ Στατιστικὴ μᾶς λέγει πῶς πληθαίνουμε,
ἀλλὰ τὸ θαῦμα μ' εὐκολία ἐξηγεῖται,
γιατὶ σὲ κάθε δρόμο ἑκθετα θὰ βρῆτε.

* * *

Ὅταν ὁ Χ. Τρικούπης, στὰ 1888, ἐπέβαλε νέο, βαρύτερο φορολογικὸ σύστημα (γιὰ τὸ ὁποῖο ὠνομάσθη «Φορομιτήχτης»), ὁ «Πελαργὸς» ἐδημοσίευσε τὸ ἀκόλουθο :

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

Ὑποβάλλονται τῷ κ. Τρικούπῃ πρὸς φορολογίαν :

Δαμαστὴς τοῦ Λέοντος....τῆς Χαιρωνείας, γενικὸς ἐπόπτης τῶν καπνῶν τῆς....κεφαλῆς, παιδαγωγὸς τῆς μικρᾶς..."Αρκτου, κατασκευαστὴς κοντακίων....ἐκκλησιαστικῶν, ἐπιδιορθωτὴς τῆς κλίμακος τοῦ....Ἰακώβ, διώκτης τῶν λύκων....τῶν τουφεκίων, ἐκτελεστὴς διαθήκης τῆς Νεκρᾶς....Θαλάσσης, ἐκδότης ἐνταλμάτων συλλήψεως...τοῦ Προδρόμου.

* * *

Καὶ ἕνα ἀκόμη ποίημά του, μὲ τὸν τίτλο «**Οἱ Ψαράδες**» :

Ἀκόμα καὶ στὰ ψάρια,
στὶς φρύσες καὶ στὰ μύδια,
σὲ πίννες, καλαμάρια,
καλόγνωμες καὶ στρείδια,
πῆγε νὰ βάλῃ φόρους
ὑπὸ παντοίους ὅρους.
Ἔπρεπε ἀντὶ στὰ ψάρια
καὶ στοὺς φτωχοὺς ψαράδες,
σὲ πέννες, καλαμάρια,
καὶ στοὺς καλαμαράδες
τοὺς φόρους του νὰ βάλῃ,
γιὰ νὰ μὴ γράφουν ἄλλοι !

* * *

Στὰ 1889 ὁ θεατρικὸς συγγραφεὺς καὶ διηγόρος Παπαλεξανδρῆς εἶχε παραστήσει, μὲ ἐπιτυχία, τὸ δραματικό του εἰδύλλιο «Τὸ Λαγιαρνί», γεμάτο φλογέρες, φουστανέλες, κατσικοκλέφτες καὶ ἄλλα τέτοια, ποὺ ἦσαν τότε τῆς φιλολογικῆς μόδας. Ὁ Κουσουλάκος τὸ συνεδύασε μὲ μιὰ κλοπὴ τοῦ Δημοσίου Ταμείου, ποὺ ἔκανε τότε πάταγο, καὶ ἔγραφε :

Μπαίνουν κλέφτες στὸ Ταμεῖο σποῦν τὶς (κλειδαριές,
παίρνουν δεκοκτὼ χιλιάδες καὶ φουλειὰ τους (πᾶνε.
μὰ ρεμοῦλες σὰν θυμοῦνται ἄλλοι πιὸ γερές,
«τόσα λίγα μόνο πῆραν, οἱ κουτοί !» ρωτᾶνε.
Μπῆκαν κλέφτες, μπῆκαν κλέφτες, πάλι στὸ (μαντρί,
κι' ἄρπαξαν, Λαέ, τοὺς κόπους καὶ τὸν ἱδρω- (τά σου...
Ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ τὄβρῃς, Παπαλεξαντρῆ,
ποὺ τοὺς μάζωξες δῶ μέσα μὲ τὰ δράματά σου !...

* * *

Καὶ ἄλλο, πεζό του, γιὰ τὸ ἴδιο θέμα :

«Ἡ σκηνὴ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «Ὁ Λυκαβητός» :

—Τί ψητὰ ἔχει ;

—Ψητὸ δαμαλάκι, ψητὸ βιδέλο, ψητὸ φιλέτο...

—Δὲν ἔχει ψητὸ ἀρνί ;

—Εἶχε, ἀλλὰ τὸ πῆρε ὁ κ. Παπαλεξανδρῆς καὶ τὸ ἔκανε δρᾶμα !...».

* * *

Ὅταν τὸ σατυρικὸ «Ἄστυ» μετεβλήθη σὲ καθημερινὴ πολιτικὴ ἐφημερίδα, ὁ Εὐάγγελος Κουσουλάκος ἐξηκολούθησε νὰ γράφῃ σὲ αὐτὴν πολιτικὰ ἄρθρα καὶ χρονογραφήματα. Συγχρόνως ἦταν καὶ ἀνταποκριτὴς τοῦ «Νεολόγου» τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἔπειτα, πῆρε δημοσία θέσι : διωρίστηκε διευθυντὴς τῶν γραφείων τῆς Βουλῆς καὶ ἀργότερα διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου.

Στὰ 1895 ἀπεφάσισε νὰ ξαναγυρίσῃ «στοὺς παλαιούς του ἔρωτες»—στὴ δημοσιογραφία—καὶ ἐξέδωσε τὸ σατυρικὸ «Σκρίπ». Ἡ Ἀγγλικὴ αὐτὴ λέξις ἦταν τότε σὲ ὅλα τὰ στόματα. Σημαίνει, στὴ γλῶσσα τοῦ Χρηματιστηρίου, κάθε ἀπόδειξις συμμετοχῆς σὲ δάνειο, ἐκτεθειμένο σὲ δημοσία ἐγγραφή. Ἐξ αἰτίας ὅμως ἑνὸς χρηματιστικοῦ σκανδάλου τῆς Κυβερνήσεως Σωτηροπούλου, ἡ λέξις **σκρὶπ** περιέπεσε στὴ σημασία τῆς διακωμωδήσεως τοῦ δανείου τῆς τότε Κυβερνήσεως καὶ περιῆλθε στὴ δικαιοδοσία τῆς λαϊκῆς σάτυρας. «Σκρίπ», λοιπόν, ὠνόμασε τὴν σατυρική του ἐφημερίδα ὁ Κουσουλάκος, ἐκμεταλλευόμενος τὴ μεγάλη τότε κυκλοφορία τῆς λέξεως. Τὴν ἔβγαζε κάθε Κυριακὴ καὶ ἔγραφε ἐκεῖ τ' ἀμίμητα ἐκείνα «Ψιλά» του, ποὺ ἦσαν ὁλόκληρος ὁ Κουσουλάκος καὶ ἐδιαβάζοντο ἀπλήστως.

Τὸ «Σκρίπ», ὡς ὄργανο σατύρας, ἀγαπήθηκε πολὺ ἀπὸ τὸ λαό, ὄχι ὅμως καὶ ἀπὸ τὸν Κουσουλάκο, ὁ ἀποῖος ἐπέμενε — παρὰ τὶς συμβουλὲς τῶν φίλων του — νὰ ἐκδώσῃ, ἀντ' αὐτοῦ, μιὰ μεγάλη καθημερινὴ πολιτικὴ ἐφημερίδα. Τὸ περίεργο εἶνε ὅτι αὐτός, ὁ τόσο ἐξυπνος καὶ ἐφευρετικός, δὲν εὕρισκε τὸν κατάλληλο τίτλο γιὰ τὸ νέο του «σοβαρὸ» φύλλο. Νὰ πάρῃ τὸν τίτλο «Σκρίπ», δὲν τὸ ἔκρινε ἀνάλογο μὲ τὴ σοβαρότητα τοῦ νέου του δημοσιογραφικοῦ ὀργάνου. Ἐδοκίμαζε διαφόρους τίτλους καὶ τοὺς ἀπέρριπτε. Ἤθελε ἕναν τίτλο πρωτότυπο, χτυπητό, ἀσυνήθιστο. Ἐξεμυστηρεύθη στοὺς στενοτέρους φίλους του τὴ στενοχωρία του, καὶ τότε ἄρχισε μιὰ περίεργη ἱστορία : Κάθε μέρα παρουσιάζονταν γνωστοὶ καὶ ἄγνωστοι συμπολῖται καὶ τοῦ ὑπέβαλλαν τίτλους γιὰ τὸ καινούριο φύλλο ! Λαϊκοὶ καὶ κληρικοί, γραμματισμένοι καὶ ἀγράμματοι, ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ γίνουν νονοὶ τῆς νέας ἐφημερίδος. Ἕνα πρωὶ παρουσιάστηκε στὰ γραφεῖα τοῦ «Σκρίπ» κ' ἕνας «πατριώτης διδάσκαλος» καὶ ἔδωσε στὸν Κουσουλάκο, γραμμένον σὲ ὁλόκληρη κόλλα χαρτί, τὸν ὀνειροπολούμενο τίτλο. Ἦταν μακροσκελέστατος καὶ ἄρχιζε περίπου ὡς ἑξῆς, διὰ νὰ μὴν τελειώσῃ ποτέ :

«Ἡ Μεγάλη Ἰδέα τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ὑποδούλων ἐπαρχιῶν, ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τοῦ "Ιστρου, καὶ τῆς συμπήξεως αὐτῶν εἰς μίαν συμπολιτείαν...., κλπ. κλπ.».

Ὁ Κουσουλάκος πῆρε τὴν κόλλα, ἐδιάβασε, τάχα μετὰ σοβαρότητος, τὸ μακαρόνι, καὶ εἶπε :

—Φίλε μου, σᾶς συγχαίρω, εἶνε θαυμάσιος τίτλος ! Δυστυχῶς, δὲν δύναμαι νὰ τὸν χρησιμοποιήσω.

—Διατί ;

—"Αμ, ἂν μπαίνῃ αὐτὸ κάθε μέρα, δὲν θὰ περισσεύῃ τόπος γιὰ τίποτ' ἄλλο !...

Καὶ ἀπελπισθείς, ἄφησε στὴν ἐφημερίδα του τὸν ἴδιο τίτλο : «Σκρίπ». Κι' ὁ κόσμος ἐξακολούθησε νὰ τὸ ἀγαπᾶ. Ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς καλύτερες, τὶς προοδευτικώτερες ἐφημερίδες, προτάντων γιατί ὁ Κουσουλάκος τὴν ἐζωντάνευε μὲ τὴν ψυχή του. Τὸ πρῶτο φύλλο βγῆκε τὸν Αὔγουστο τοῦ 1895. Ὁ Κουσουλάκος ἔγραφε τὸ κύριο ἄρθρο, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐθυμογραφικὴ στήλη, μὲ τὸν γενικὸ τίτλο : «Τῆς Ἡμέρας».

Στὰς ἀρχὰς τοῦ συνέβη μιὰ περιπέτεια. Ἀπὸ ἐσφαλμένη ἴσως πληροφορία, ἔγραψε ὅτι οἱ ἀραβῶνες τῆς πριγκηπίσσης Μαρίας

ΤΟΥ Γ. ΣΟΥΡΗ

ΜΕ ΔΑΚΡΥ ΡΑΙΝΟΥΜΕ ΠΙΚΡΟ ΤΟΥ ΚΟΥΣΟΥΛΑΚΟΥ ΤΟ ΝΕΚΡΟ

(Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ε. Κουσουλάκου)

Μὲ γέλιο τὸν ἀντίκρυσες τὸν θάνατο μπροστά,
κι' ὡς τὴ στερνή σου τὴ στιγμὴ γελώντας μᾶς (μιλοῦσες,
καὶ κίτρινος κι' ἀνήμπορος, μὲ χείλη γελαστὰ,
τῆς πονεμένης σου καρδιᾶς τὸν πόνο περγελοῦ- (σες.
Προχθὲς ἀκόμα κύτταζα τὴν πρώτη σου φωλιά,
ποὺ τὰ περάσαμε μαζὺ τὰ χρόνια τὰ παλιά,
τὸ σπίτι σου, ποὺ σήκωσες τὸ πρῶτο μου παιδί,
κι' ἀπ' τὸ μεγάλο δένδρο του δὲν ἔμεινε κλαδί.
Τέτοιες γλυκειὲς ἐνθύμησες κι' ἄλλες πολλὲς (ἀκόμα,
τὶς ξεφυλλίζω σήμερα στοῦ τάφου σου τὸ χῶμα,
καὶ κλαίω χρόνια ξένοιαστα καὶ μιὰ ζωὴ φευ- (γάτη,
ποὺ τὰ χρυσᾶ μας ἔδειχνε τῶν Ἑσπερίδων μῆλα,
καὶ κλαίω τὸν ἀκούραστο τῆς πέννας τὸν ἐρ- (γάτη,
ποὺ στέφανα τοῦ πλέξαμε μὲ τῆς καρδιᾶς τὰ (φύλλα.
Μῶμος γλυκός, χωρὶς ὀργὴ καὶ φθόνο κιτρι- (νιάρη,
σοῦ χάρισε τὸ γέλιο του, τὸ πνεῦμα του, τὴ (χάρι,
κι' αὐτὸς μοῦ δείχνει σήμερα μὲ σφαλισμένο (στόμα
τὰ δάκρυα ποὺ βρέξανε τοῦ τάφου σου τὸ χῶμα.

(Ἀπ' τὸν «Ρωμηὸ») Γ. ΣΟΥΡΗΣ